

Oplæg den 17. september vedr. mit modningsprojekt SEMPER PLUS ULTRA

Velkommen til dette arbejdsrum, som danner rammerne om fremlæggelsen af mit KUV modningsprojektet *SEMPER PLUS ULTRA – nye rum og retninger for scenekunsten*. Mit oplæg tager ca. 35 min. Jeg vil gerne sige noget bestemt, så derfor har jeg skrevet et manuskript, som jeg vil holde mig til. Hvis man i løbet af mit oplæg får brug for at rejse sig eller lægge sig på gulvet så skal man bare gøre det.

Titlen på min KUV modningsprojekt er som sagt *Semper plus ultra* og det betyder noget i retningen af "altid ud over dette". Det at modne betyder at noget er i udvikling og ikke færdigt. I det sidste års tid har jeg været på opdagelse efter forskellige typer af scenekunstneriske arbejdsrum, som jeg på den ene eller den anden måde oplevede strakte sig ud over det sædvanlige. Arbejdsrum, som var mærkbar eller signifikant anderledes end dem, jeg primært kendte, i deres struktur, i sproget man brugte og samarbejdsformerne. Jeg har stillet mig selv opgaven at prøve at finde ud af, *hvad* det anderledes mon var i de rum jeg undersøgte, og om jeg kunne anskueliggøre disse anderledesheder og se dem som forskellige slags "ingredienser" ved at give dem sprog og tage dem videre i andre arbejdsrum.

Årsagen til min undersøgelse er at jeg har en stor optagethed af at vi bliver ved med at udvide repertoiret af scenekunstneriske arbejdsrum i takt med at vi også udvider scenekunstneriske formater og værktøjer. For mig handler det om at være nysgerrig på at **udvide typer af arbejdsrum** og ikke om at **udvælge én bestemt type** arbejdsrum og udnævne det som det "rigtige". Jeg er til gengæld meget optaget af, hvordan nybrud kan ske både i selve arbejdsrummet, i måden vi arbejder sammen på OG i de værker, der skabes. Mine undersøgelser er foregået i forskellige slags arbejdsrum: Der var rum hvor jeg sammen med andre skulle forberede et kunstprojekt, rum hvor jeg sammen med andre undersøgte en tematik, der skulle bruges kunstnerisk, rum hvor jeg var inviteret ind til at udforske materialer, rum hvor vi producerede og rum hvor vi bedrev kunstnerisk forskning. Rummene har haft det til fælles at de har været uden for definerede scenekunstinstitutioner og at de for en stor dels vedkommende har været internationalt funderede. Min rolle i rummene har været forskellig: jeg har været projektleder, producent, kurator, performer, forsker. I dag står jeg her i dette arbejdsrum - i det pinlige lys - i erkendelse af at jeg stadig er søgende efter hvad det anderledes kan være. Jeg har ikke fundet en skarp defineret metode til hvordan man skaber mærkbart anderledees arbejdsrum for det tror jeg ikke findes. Men jeg har fundet nogle værktøjer og essenser som tilsammen måske kan give noget inspiration til skabelsen af scenekunstneriske arbejdsrum, som strækker sig ud over det, vi indtil videre kender og har gjort. Strækkene og det mærkbar anderledes må vi hver for sig og sammen finde ud af, hvad kunne bestå af, hvis vi længes efter det. Så nu vil jeg tage jer gennem udvalgte nedslag i min undersøgelse – vi starter med to værktøjer, så kommer tre essenser, noget natur og til sidst en gave. Vi starter her:

Registreringer af arbejdsrum

I starten af min undersøgelse sidste år i marts tænkte jeg over hvordan jeg kunne indfange mine erfaringer og min viden fra de arbejdsrum, jeg undersøgte. Et af mine værktøjer blev at eksperimentere med at foretage registreringer af arbejdsrum. Spørgsmålet til mig selv efter en arbejdsdag var "hvad var til stede i rummet og hvordan var det til stede". Jeg ledte efter en

form for rummets *ontologi* kunne man sige. Gennem registreringerne forsøgte jeg at "forstå rummet" og dets rummets efterklang for at finde særlige ingredienser, som jeg kunne tage med videre. Det viste sig hurtigt ikke at være et nemt at udføre disse registreringer så stringent som jeg gerne ville, og jeg kan se, at jeg over tid har registret i en vild blanding af konkret data, erindringer og fortolkninger. Jeg læser lige et par registreringseksempler for jer her.

Men der skete faktisk noget, når jeg hang alle registreringerne op sammen, så jeg i højere grad kikkede på dem som samlet materiale, for så opdagede jeg flere gennemgående ting end hvis jeg forsøgte at huske de enkelte rums stemninger. F.eks. kunne jeg i alle registreringerne aflæse en art pluralisme – at der i rummene var flere forskelle og flerheder end ligheder og enheder (mennesker med mange forskellige baggrunde, flere sprog, flere rum, flere pauser, forskellige materialer). Det med flerheder og forskelle som bærende elementer blev senere vigtige markører i anderledes arbejdsrum.

Der skete også noget, når jeg viste registreringerne til folk, der havde været i rummene sammen med mig. Det gav anledning til samtaler, hvor vi kunne bruge registreringerne som en slags vidner der hjalp os med at justere rummet til næste gang – som et supplement til vores egne mavefornemmelser. Som værktøj oplever jeg at registreringer af rum f.eks. kan hjælpe os med at tage konkrete valg omkring aspekter af vores samarbejde: hvilket sprog vil vi tale, hvad er rummets anslag, hvilke typer af pauser vil vi holde, skal vi indføre ritualer, har vi brug for særlige rytmer. Sidst men ikke mindst tror jeg også at disse registreringer gjorde, at jeg blev mere bevidst om mine egne grundværdier, fordi jeg fik en større bevidsthed om hvad et arbejdsrum konkret kan bestå af og at de fleste konkrete valg vi træffer i et arbejdsrum er forbundet til et større værdisæt, som vi med fordel kan blive mere bevidste om i samarbejdet med hinanden.

Timetable og the school of tomorrow

Mine undersøgelser af arbejdsrum fik mulighed for at flyde videre på en stor træningsbane i sommeren 2019. DDSKS har været en del af et stort europæisk projekt fra 2018 – 2020. 6 scenekunstskeoler i Europa har undersøgt hvordan man skaber nye rum og retninger inden for kunstnerisk entreprenørskab i samarbejde med studerende, dimittender, undervisere, rektorer og administratorer. Som en del af projektet arbejdede en gruppe af ovennævnte sammen i tre uger i Italien sidste år. Vi ville udforske morgendagens kunstskeole og besluttede at udfordre egne behov for kontrol og planlægning og skabe et praksisfællesskab, hvor vi hver dag med afsæt i et simpelt værktøj, en *time table ramme*, etablerede og reetablerede laboratorie-arbejdsrum med kunstneriske undersøgelser, fysisk træning, sang, skriveværksteder, materialer, der skulle udforskes, filosofiske samtaler og meget andet.

Alle kunne sige "jeg vil gerne stå for dette her rum og jeg tilbyder en workshop" Alle kunne deltage og hvis der ikke var plads den ene dag, så kunne man bede om at et arbejdsrum blev reetableret en anden dag. Næste dag blev bygget hver dag kl. 17 af alle ca. 45 deltagere. Nogen gange tog det 10 min., andre dage tog det noget længere tid. Men vi blev siddende indtil næste dag var at læse i det fælles *time table værktøj*. Et flydende curriculum i en simpel ramme på et stykke papir i en gang. Her har jeg taget et eksempel med på en dag, som vi skabte. Vi havde faste ritualer for alle, som morgentræning, spisepauser og *making the time table* kl. 17. Vi

rådede over nogle forskellige størrelser af rum, både ud og inde, og arbejdsrummene kunne en given dag bestå af følgende (se eksempler fra time table eksemplerne). Nogle gange opstod der visninger ud af rummene, andre gange blev arbejdsrummets erfaringer hængt op på en væg så alle kunne læse det og andre gange igen flød erfaringerne ind i næste rum fordi vi gjorde plads til at der kunne opstå tilstrækkelig tid til at samtale imellem arbejdsrummene.

Vi var alle forskere i de tre uger – og selv om den oprindelige arbejdsgruppe for EU projektet, som jeg sad i, havde taget forslag til arbejdsrum med hjemmefra, så indgik alle som aktører i dette praksisfællesskab og time table værktøjet gjorde, at vi hver aften måtte indtage en helt åben og nysgerrige position. At skabe arbejdsrum og -dage på ny hver dag sammen var signifikant anderledes end noget, jeg nogensinde har prøvet før. Men det var muligt, fordi vi tog et bevidst *valg* om at gøre noget nyt. Time table værktøjet kan måske inspirere til etableringer af nye arbejdsrum, både i en mindre skala end tre uger og i en større skala af en skole af i morgen. Jeg oplever det som et *frisættende værktøj*, som kræver at man forlader sig selv og tør lytte til, hvad praksisfællesskabet foreslår. Det er et *frigivende værktøj* som kræver at man tør give noget man kan og mestre på nye måder. Man kan læse meget mere om dette store eksperiment i denne her samling af tekster og på denne hjemmeside.

Brevet

På den europæiske træningsbane i mærkbar anderledes arbejdsrum og "the school of tomorrow" blev jeg mere klar over, hvad der var på færde i de rum, jeg havde oplevet som anderledes. Da det at skrive er mit klaver, min dans, valgte jeg i slipstrømmen af mine erfaringer i EU projektet at svare på et open call fra tidsskriftet Peripeti. De ønskede at lave en antologi om kollektiver. Mit bud blev et brev til morgendagens kollektive kunstskele. Jeg besluttede sammen med min redaktør at skrive det i essay form, hvilket senere skulle vise sig at blive et format, jeg tog til mig. Essayet er en slags fri tekst om et emne eller et tema, som forfatteren tænker over. I mit brev til denne utopiske, morgendagens kunstskele har jeg beskrevet tre væsentlige fænomener, som jeg har opdaget er afgørende ingredienser i anderledes arbejdsrum – især i det store EU projekt, jeg før omtalte, bonede de tre fænomener ud, men jeg mener de er afgørende i etableringen af mærkbar anderledes arbejdsrum: Det drejer sig om fænomenerne: **Det fælles 3., rehumaniseret tid og udvidelse af begrebet produktion.**

Jeg vil her fortælle kort, hvad de fænomener handler om for mig og så kan man læse hele brevet, hvis man har lyst via et link som står her: Det fælles 3. handler om at der i arbejdsrummet er et ydre fælles anliggende, et interessefællesskab, som alle er optaget af. Ved at bruge tid på, hvad det fælles 3. er i et arbejdsrum skaber man muligheden for et ligeværdighedsrum, hvor man kan stille sig til rådighed som et helt menneske og ikke kun som en profession. Man bruger tid på at finde ud af essenserne i den sag man har til fælles mere end at man bruger tid på at etablere meget bestemte relationer i rummet, hvilket er frigørende. Rehumaniseret tid handler om at skabe arbejdsrum, hvor der helt praktisk og reelt er indlagt tid til at lade mennesker komme til orde og dermed tid til at styrke rummets interessefællesskab. Et udstrakt tidslandskab, hvor vi tør foreslå ting, vente på hinanden, vente på os selv, arbejde, holde pauser og lytte. Tiden bliver derigennem human – respektfuld over for menneskene i rummet og sagen vi har til fælles. Den 3. ingrediens kalder jeg udvidelse af produktionsbegrebet. Det handler om at anskue det at frembringe noget i arbejdsrum så mangfoldigt som muligt, så at vi også værdsætter produktion af solidaritet,

tillid, fællesskab, lytning og uventet materiale. Produktionsbegrebet kan med fordel udvides så vi giver alt det vi frembringer og arbejder med værdi. Disse tre ingredienser er essentielle i de anderledes arbejdsrum, og jeg er kun lige begyndt at sætte ord på dem og forstå, hvad de kunne indeholde, så jeg vil gerne tale videre med dem af jer, som kunne være interesseret i disse fænomener også. Men uanset hvad skulle de også indgå i brevet til morgendagens kunstscole.

Flerstemmighederne

Da jeg havde skrevet brevet fik jeg lyst til at samle flere mennesker i nye arbejdsrum og undersøge flere måder at samarbejde, producere og arbejde på. Men så kom en pandemi i verden og foråret 2020 blev fraværets forår. Pludselig måtte vi ikke lave arbejdsrum – hverken dem vi kendte eller dem vi drømte om. Jeg besluttede mig i stedet for at fortsætte med at skrive. Men jeg talte også, både før og efter fraværets forår, med udvalgte kolleger om arbejdsrum for at få inspiration og endnu flere nuancer til arbejdsrum. Flerstemmighed er afgørende i det anderledes arbejdsrum, så lad os de næste 6 minutter lytte til et uddrag af disse stemmer i en samlet udgave.

Rhizomet og floden

Det næstsidste sted i min fremlæggelse handler om natur og arbejdsrum, på en måde. Her er et billede af et rhizom. Et rhizom er et underjordisk eller fladt krybende skudsystem – som vi kender det hos anemoner. Det er den franske tænker Gilles Deleuze, som har lært mig om rhizomer: En kompleks struktur, som udtrykker et ustyrligt vidt forgrenende liv. Rhizomer er netværk uden begyndelse og ende. Hvis en stængel brækkes af, vokser den bare videre i den ene eller den anden retning. For mig bliver rhizomet et naturbillede på anderledes arbejdsrum og samarbejdet deri. Det er billedet på, at det er muligt at udvide tanken om et særligt entydigt omdrejningspunkt i et arbejdsrum og til gengæld gå med friheden i et ustyrligt arbejdsrum, der transformerer sig og fortsætter ud over hvad vi havde regnet med.

Her er en illudering af en flod, som jeg under hele min undersøgelse har sat mig ved og set inspiration flyde forbi. Min første KUV vejleder Ralf Richardt Strøbech lærte mig at jeg skulle sætte mig ved floden Ole Fogh Kirkeby (en dansk filosof i sværvægtsklassen) i stedet for at tænke at jeg skulle forstå alt før jeg kunne åbne mig for hans tankesæt. I dette her KUV projekt har jeg f.eks. sat mig ved floden Kirkeby som siger noget om værdier og passionen ved at arbejde sammen, ved floden Gilles Deleuze som siger noget om rhizomer og kommunikation, ved floden David Bohm som siger noget om at vi skal være opmærksomme på vores antagelser om hinanden, ved floden Finn Thørbjørn Hansen som siger noget om det afgørende i turde stå i det åbne og undre sig, ved floden Eva Skærbæk som siger noget om at omsorg er uden begyndelse og ende og ved floden Judith Butler som siger noget om ordenes vold. Disse tænkere er flydt forbi mig med ord, sætninger, erkendelser. De har på vidt forskellige måder forstået mit projekt. Sådan kan vi bruge andres tankegods til at udforske anderledes arbejdsrum – også selv om det slet ikke er arbejdsrum, de taler om.

I de anderledes arbejdsrum, jeg var i, fandtes en art rhizom-kommunikation og det var kendetegnende at folk lod vidensfloder flyde frit og uhierarkisk hen over hinanden i ønsket om at samskabe. Rhizomet og floden er mangfoldighedsmetafoer, som minder mig om, at

anderledes arbejdsrum må forbinde sig til mere end sig selv. Vi står på millioner af års udvikling og er brikker i et langt større spil end en enkelt produktion eller proces. Rhizomet og floden minder mig om at vi kan beslutte at forbinde os til noget større, både fortidigt og fremtidigt i de anderledes arbejdsrum, så vi ikke får tunnelsyn og aspektblindhed, men tænker i slægtsskaber og bæredygtige fremtider.

Tekstapoteket

Vi slutter eller begynder med tekst-apoteket, som også i dag bliver min lille gave til jer, der har lyst til at tage en æske med hjem. Tekst-apoteket er et udvalg af mine tekster om anderledes arbejdsrum. I kassen ligger 11 essays. De indkapsler på forskellig vis essenser og måske endda ingredienser i anderledes arbejdsrum som f.eks. energi, omsorg, utopier og ritualer. Der ligger også et langt digt om længsler efter arbejdsrum hvor man kan ekspandere, der ligger et skrift om aktivistiske læringsmiljøer og der ligger måske også et manifest. Teksterne er blandt andet skabt gennem inspiration fra studerende på denne her skole og mennesker fra nær og fjern, som på forskellige måder har været og er interesseret i anderledes arbejdsrum, og som har været modige i deres afprøvninger og valg. Jeg er også inspireret af den danske digter Morten Søndergaard som helt tilbage i 2011 lavede sit første ordapotek, et kunstværk med ordpilleæsker med indlægssedler over virkninger og bivirkninger. Man kan indtage nye ord som dosis efter behov. Søndergaard minder mig om at sproget er væsentlig i etableringen af anderledes arbejdsrum. Sprog kan tørre ud og skrumpes ind, hvis vi ikke udvider det, leger med det og skifter det ud fra tid til anden. Mit tekstapotek kan også indtages som dosis efter behov. Teksterne er på mange måder ufærdige, fordi jeg stillede mig selv den opgave, at jeg skulle skrive fra et sted i kroppen, hvor jeg ikke var sikker. Derfor er de ufuldstændige og fulde af usikkerheder og fejl. Jeg håber ikke desto mindre at de kan virke i kroppen, der hvor der er brug for det og inspirere dem, der har behov for det.

Outro og den videre utopiske, urealistiske færd

Mit modningsprojekt er færdig på papiret. Men inde i mig og i meget af det arbejde jeg laver, er det stadig present. Jeg ønsker at fortsætte mit arbejde med at udvide repertoire af kunstneriske arbejdsrum. Min egen rolle kan være forskellig alt efter rummets karakter. Men jeg vil stille mig selv den opgave at drage omsorg for at anderledes arbejdsrum kan opstå og være nysgerrig på, hvilke arbejdsrum, vi ikke har fået øje på endnu. Min undersøgelse minder mig nemlig også om, at kunstneriske arbejdsrum nogle gange har det med at gentage sig selv i form, struktur og sprog. Det er der nogle gange gode grunde til og andre gange er grundene måske mindre gode. I den fremtidige kuratering af anderledes arbejdsrum vil jeg hejse et flag for vigtigheden af at forberede sig til rummene. For i de forberedelser ligger nemlig de afgørende muligheder for at træffe signifikant anderledes valg. Valg af anderledes strukturer som *time table* værktøjet, valg af måder at samtale på, valg tid, det fælles 3., ritualer og værdier, som mine registreringer af arbejdsrum og de mange samtaler med forskellige mennesker viste mig. *Forberede* lægger sig ind til ordet *at berede* og at berede betyder at lægge bunden til noget. Vi kan vælge at lægge bunden til arbejdsrum gennem forskellige byggesten, hvoraf jeg har forsøgt at folde nogen ud for jer i dag.

Jeg tror, at forandringer i scenekunstlandskabet kalder på mærkbare forandringer af arbejdsrum. Det er ikke et frit gode – det sker ikke af sig selv. Det sker kun hvis vi gør et mærkbart forsøg og måske vigtigst af alt: At vi begynder at dele tanker, metoder og ideer om hvordan vi arbejde med hinanden, så vores arbejdsrum ikke bliver så personbårne, men bliver vidtforvrenede og delbare. Den amerikanske forfatter og aktivist Judith Butler skriver at man nogen gange må turde stå "in the embarrassing light" med ideer, man har fået. Det var det pinlige lys jeg talte om i starten af mit oplæg. Vi må turde stå i det pinlige lys, også selv om vores ideer kan blive slået til hjørne af realismer og det vi alt for godt ved i forvejen. Fordi der altid er SEMPER PLUS ULTRA – der er altid noget ud over det vi kender og ved. Det gælder også for arbejdsrum. Jeg er for nylig gået i gang med forberedelserne til at udforme *The unrealistic catalogue of how to work together and make performing art* sammen med en tysk instruktør og en portugisisk filosof. Det er mit næste stræk, mit næste arbejdsrum.

Tak til min vejleder Signe Allerup for evig opbakning. Tak til min primære medforsker Charlotte Østergaard for evig sparring. Tak til alle mine samarbejdspartnere, hvoraf flere sidder i dette rum og tak til alle andre, som har hjulpet mig med at lede efter anderledes arbejdsrum og finde ud af deres værdi. Tak fordi I lyttede. Nu vil jeg bede min kollega og medforsker Inger Eilersen om at stille de første spørgsmål.